

Duplik til Jon Reinhardt-Larsen

AF

NIELS ERIK ROSENFELDT

I sin replik i sidste nummer af *Historisk Tidsskrift* forholder Jon Reinhardt-Larsen (JRL) sig stort set ikke til de mange tilfælde, hvor jeg har påpeget, at han i sin oprindelige debatanmeldelse har fejllæst min bog *Verdensrevolutionens generalstab* om Den Kommunistiske Internationale, Komintern. Det tjener således næppe noget formål at fortsætte den del af diskussionen.

Afslutningsvis vil jeg derfor nøjes med at kommentere et andet grundlæggende spørgsmål. JRL insisterer fortsat på, at jeg og mange andre historikere har trodset det, der for ham er kildernes klare tale, når det drejer sig om beslutnings- og kommunikationsprocessen i Moskva i årene under Den Spanske Borgerkrig. I debatanmeldelsen insinuerede han, at jeg bevidst har set bort fra en bestemt kildesamling (*Dimitrov and Stalin*), fordi – som han opfatter det – de her gengivne vidnesbyrd strider mod min egen udlægning af tingene.

Jeg kender skam godt denne kildesamling. Den dækker kun et enkelt udsnit af det samlede billede. Som jeg forstod og stadig forstår ham, er det ikke desto mindre JRL's faste overbevisning, at man alene ud fra de pågældende kilder kan drage holdbare konklusioner, hvad angår beslutnings- og kommunikationsmønstret i sin helhed. Han mener selv, at det standpunkt udspringer af „en kritisk analyse“ fra hans side. Efter min bedømmelse er det et åbenlyst eksempel på den basale fejl, der består i at generalisere ud fra et alt for begrænset materiale.

I sin replik gør JRL opmærksom på, at historikere bør „gå til kilderne“. Det vil jo næppe nogen bestride. For eksempel kan det kun anbefales at sætte kursen mod de arkiver i Moskva, der ligger inde med originaldokumenterne fra Komintern og det sovjetiske kommunistparti. Det er vi en del, der med udbytte har gjort gennem årene. JRL's indlæg giver ikke indtryk af, at han har været med på det hold.

Ikke at alle problemer er løst ved et besøg i Moskva. For det første har arkivmaterialet så kolossalt et omfang, at et enkelt menneskeliv på ingen måde slår til, hvis man personligt vil gå det hele igennem. For det andet er det stadig ikke muligt for almindelige historikere at få adgang til visse særligt sensitive og samtidig yderst vigtige arkivsektioner.

Men den sidstnævnte hurdle kan til en vis grad overvindes. Forholdet er nemlig det, at enkelte, især russiske forskere har haft ekstraor-

dinært gode betingelser for at arbejde i arkiverne over en længere år-række og i nogle tilfælde også har haft direkte adgang til de dokumentkategorier, som har været og i vidt omfang stadig er lukket land for alle andre. For nu at tage et konkret, men for diskussionen her helt centralt eksempel: Nok den allermest kyndige, hvad disse højtclassificerede aktstykker angår, er den tidligere medarbejder ved Komintern-arkivet Fridrikh Firsov. Han har blandt andet udgivet et omfattende værk, der baserer sig på de særlige muligheder, han i tidens løb har haft for at studere det unikke materiale og dermed også kortlægge den overordnede kontekst, som de enkelte Komintern-vidnesbyrd nødvendigvis må bedømmes ud fra. Resultaterne af dette arbejde, som JRL ikke har afsløret noget kendskab til, indgår som en væsentlig del af min undersøgelse på linje med en række andre arkivbaserede analyser af stalinismen som politisk system og – mere specifikt – Kominterns organisatoriske opbygning og funktionsmåde.

Firsov står også som medudgiver af den kildepublikation, som JRL antyder, at jeg bevidst har set bort fra, altså *Dimitrov and Stalin*. I mit første svar på hans debatanmeldelse henviste jeg til, hvordan Firsov & Co. i netop dette værk lægger navn til en generel vurdering af beslutnings- og kommunikationsprocessen i Moskva, som i bund og grund minder om min. Men – forklarer JRL nu i replikken til mig – Firsov er bare en af de forskere, der har ignoreret eller misforstået de kilder, de selv har været med til at udgive.

Hvis det argument skal give mening, må konklusionen vel være, at Firsov også er gået fejl af alle de øvrige arkivalier, der danner basis for hans mangeårige forskning i det samlede Komintern-kompleks.

Men måske var det værd at overveje, om ikke Fridrikh Firsovs vurdering simpelt hen skyldes, at han er i stand til anskue tingene i den rette sammenhæng.

For hvem bør man forlade sig på: Den JRL, der i sin debatanmeldelse med al tydelighed har demonstreret, at han har mere end svært ved at gengive andres tekster korrekt, eller den mand, der udmærker sig ved at have et enestående kendskab til de højtclassificerede Komintern-dokumenter og har skrevet mere udførligt om disse ting end nok nogen anden historiker?